

Знахідки рідкісних та маловідомих хижих ссавців на Волині: шакал і кіт лісовий

Павло Войтко, Ігор Загороднюк

*Українське теріологічне товариство НАН України, західний осередок (Турійськ)
Національний науково-природничий музей НАН України (Київ)
e-mail: vojtkop@ukr.net; zoozag@ukr.net*

VOITKO, P., I. ZAGORODNIUK. Finds of rare and little-known carnivorans in the Volyn region: the golden jackal and the wild cat. — New information about the records of two carnivoran species in Western Polissia, the findings of which were unknown or unconfirmed by factual materials is presented. Details on the capture of golden jackals and wild cats obtained in 2019–2020 in different districts of Volyn are described. In particular, the jackal was caught in 2020 near Kovel, and the wild cat was caught in 2019 near Novovolynsk and in 2020 near Kovel. The specimens are stored in private collections, but at the time of their transfer to the owners, the authors were able to examine them and take photos with the necessary details. The discovery of the jackal is the first record for Western Polissia; the discovery of the wild cat confirms the ancient findings of the species. The described records confirm the expansion of the habitats of both species in north-western Ukraine.

Вступ

До краєзнавчих музеїв нерідко звертаються аматори з-поміж мисливців або людей, пов'язаних з мисливцями, для яких є важливим виготовлення опудала як пам'яті про їхній унікальний мисливський трофей або просто колекційний зразок. Унікальність ця може буде різною — як з точки зору особливостей регіональної фауни, так і мисливської майстерності, художнього задуму, місця в колекції, що покликана відображати різноманіття.

Звісно, стан популяцій багатьох видів з роками погіршується через низку факторів, проте причин здобування є надто багато, щоб їх розглядати тут. У кожному разі кінцевим споживачем зоологічної інформації за можливості мали би бути науковці, для яких факти наявності (здобування) тощо чи іншого виду є важливими. Такі зразки часто відносять до групи «ваучерних», тобто таких, що однозначно підтверджують факт виявлення того чи іншого виду або особи з певними унікальними ознаками у тій чи іншій місцевості в той чи інший період моніторингу біоти.

Мета цієї роботи — навести описи двох рідкісних і маловивчених видів хижих ссавців із західного Полісся, власне з Волині, інформація про яких із цього регіону відсутня, неповна чи неоднозначна.

Опис знахідок

Авторами зібрано матеріал про знахідки у Західному Поліссі близько 10 рідкісних видів ссавців, з яких найбільший інтерес становлять знахідки двох видів хижих — шакала і лісового kota, що й описано далі.

Шакал — *Canis aureus* Linnaeus, 1758

Вид раніше не наводили в публікаціях щодо західного Полісся. Найближча опублікована в науковій літературі знахідка — окол. м. Старокостянтинів Хмельницької області (Zagorodniuk 2014). Шакала було здобуто в окол. Ковеля і передано місцевим таксидермістам на виготовлення опудала; його зображення представлено на фото (рис. 1).

На мапі України показано місце цієї нової знахідки шакала відносно інших (рис. 2). Очевидно, що це найвіддаленіша від інших знахідка виду в Україні й перша для Західного Полісся.

Рис. 1. Опудало і голова шакала (*Canis aureus*), здобутого в окол. Ковеля у грудні 2020 р.; ліворуч фото 8.02.2021, автор П. Войтко.

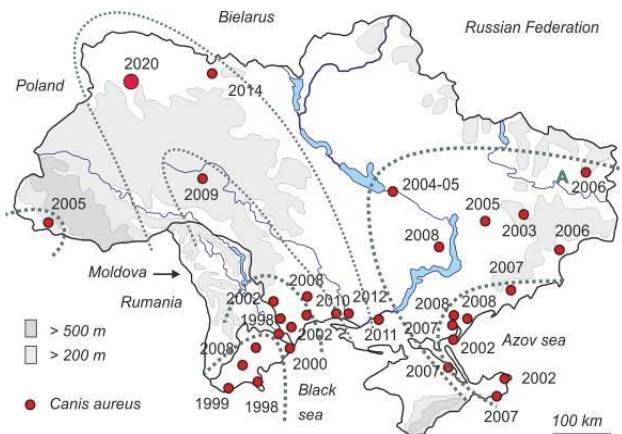

Рис. 2. Мапа реєстрацій знахідок шакала в Україні (за: Zagorodniuk et al. 2014), на якій відмічена нова знахідка шакала (збільшений значок з позначкою «2020»).

Кіт лісовий — Felis silvestris Schreber, 1777

Вид не часто наводили в публікаціях щодо Західного Полісся; для регіону є така інформація (Zagorodniuk *et al.* 2014): 1) Волинь, Шацький р-н, окол. оз. Мошне, берег каналу в лісі; 06.2003, 2008, прямі спостереження І. Горбаня (особ. повід.; Царик *et al.* 2008); бл. 2008–2009 р. М. Прушинський спостерігав ще 1 kota біля оз. Мошне (І. Шидловський, особ. повід.); 2) Львівщина: Жовківський р-н, с. Мокротин, дубово-грабовий ліс; 16.08.2007; leg.: Т. Процишин (det. І. Дикий); шк.+чер. № 985 в колекції ЗМД).

Деталі нових знахідок: 1) початок 2019 р., окол. м. Нововолинськ, Володимир-Волинський р-н; здобуто мисливцями, автори мали змогу дослідити опудало; фото представлено на рис. 3 (05.04.2019), зразок у приватній колекції трофеїв; 2) околиці Ковеля, травень 2020 р., фото опудала представлено на рис. 3 (нижній ряд), зроблене 06.02.2021; зразок у приватній колекції, череп у робочій колекції авторів (в опудалі — зліпок черепа).

Нові знахідки kota лісового, описані тут, показано на мапі з нашого огляду 2014 р. (loc. cit.): очевидно розширення ареалу на північ.

Рис. 3. Колекційні зразки котів лісових (*Felis silvestris*), які мали змогу оглянути і визначити автори: 1) кіт, здобутий на поч. 2019 р. під Нововолинськом; фото 05.04.2019, від господарів зразка; 2) опудало kota, здобутого у травні 2020 р. в окол. Ковеля. фото 08.02.2021; фото П. Войтка.

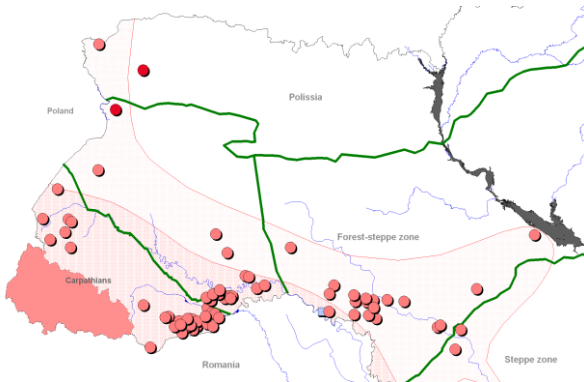

Рис. 4. Мапа реєстрацій знахідок kota лісового в Україні (за: Zagorodniuk 2014), на якій відмічено дві нові знахідки цього виду (точки з інтенсивним червоним забарвленням). Ці нові знахідки засвідчують подальше сучасне розширення меж ареалу виду у північно-східному напрямку, що було показано в праці 2014 р.

Таблиця 1. Виміри черепів диких котів з колекції ННПМ за оглядом 2014 р. (Zagorodniuk *et al.* 2014) та виміри зразка з Волині (робоча колекція П. Войтка)

Вимір черепа	Опис проміру	ННПМ, n = 10	Волинь
CRA	довжина черепа повна	88–110	95,3
Zyg	ширина черепа вилична	61–76	70,2
IOR	ширина міжорбітальна	16–21	19,3
BCR	ширина мозкової капсули	42–47	46,5
UTRow	довжина верхнього зубного ряду	30–40	36,8
Mand-L	довжина мандибули	59–66	62,8
Mand-H	висота мандибули	31	27,3

Висновки

Можливість аналізувати матеріали, що проходять як трофейні, є не частою, але це дозволяє отримувати цінну інформацію, яку можна верифікувати. Особливо це стосується видів, мало знайомих місцевим природознавцям і мисливцям. І шакали, і коти стають здобиччю як здичавілі свійські пси і коти під час біотехнічних заходів. Тому важливо перевіряти при можливості таку інформацію, яка може бути важливою для моніторингу фауни. Описані тут знахідки засвідчують розширення ареалів обох видів у регіоні.

Подяки

Автори щиро дякують місцевим природознавцям за повідомлення про знахідки рідкісних видів тварин і сприяння в можливостях переглянути й дослідити такі зразки.

Література

- Царик, Й. В., І. М. Горбань, В. А. Грабовський, [et al.] 2008. *Шацьке поозер'я: Характеристика абіотичних і біотичних компонентів екосистем*. Євросвіт, Львів, 1–174.
- Zagorodniuk, I. 2014. Golden jackal (*Canis aureus*) in Ukraine: modern expansion and status of species. *Proceedings of the National Museum of Natural History*, 12: 100–105.
- Zagorodniuk I., M. Gavrilyuk, M. Drebet, I. Skilsky, A. Andrusenko, A. Pirkhal. 2014. Wildcat (*Felis silvestris* Schreber, 1777) in Ukraine: modern state of the populations and eastwards expansion of the species. *Studia Biologica*, 8 (3): 233–254. [CrossRef](#)

Резюме

Войтко, П., І. ЗАГОРОДНЮК. Знахідки рідкісних та маловідомих хижих ссавців на Волині: шакал і кіт лісовий. — Наведено нові відомості про знахідки у Західному Поліссі двох видів хижих ссавців, знахідки яких не були відомі або не були підтверджені фактичними матеріалами. Описано деталі щодо здобуття шакала та kota лісового у 2019–2020 рр. у різних районах Волині. Зокрема, шакала здобуто 2020 р. в окол. Ковеля, а kota лісового — 2019 р. в окол. Нововолинська та 2020 р. в окол. Ковеля. Зразки зберігаються в приватних колекціях, проте на час передачі господарям автори змогли їх дослідити і зробити фото з необхідними деталізаціями. Знахідка шакала є першою для Західного Полісся, а kota — підтверджує давні знахідки виду. Описані знахідки підтверджують розширення ареалів обох видів на північному заході України.